

26 maart 1969

54e jrg.

No. 2688

Versijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. C. Bos; L. H. Klaassen;
H. W. Lambers; P. J. Montagne; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

<i>Drs. J. van der Burg:</i>	
Wetenschapsbudget	297
<i>Drs. A. Schouten:</i>	
Berekening van werkloosheidscom- ponenten.....	299
<i>Prof. Dr. Th. A. Stevers:</i>	
Vestiging achtste medische facul- teit: besparingen en de invloed op de werkgelegenheid.....	305
<i>L. G. M. R. Geeris:</i>	
Landbouwhervorming in Chili....	308
Mededelingen.....	310
Geld- en kapitaalmarkt..	311

Wetenschapsbudget

Op 4 maart jl. verscheen het zgn. *Wetenschapsbudget 1969* tezamen met een door de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid uitgebracht interimadvies inzake de overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkelingswerk tot en met 1971¹. Het Wetenschapsbudget, dat nu voor de derde achtereenvolgende maal is opgesteld, beoogt een overzicht te geven van alle op de Rijksbegroting uitgetrokken gelden die bestemd zijn voor wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling.

Het is met de statistieken en verdere gegevens over onderzoek en ontwikkeling, zeker voor wat betreft de internationale vergelijkbaarheid, maar moeilijk gesteld. Wat door de ene instantie ontwikkeling wordt genoemd, beschouwt een andere als de toepassing van bestaande technische kennis, terwijl nog weer een andere het als onderzoek kwalificeert. In dit verband typerend is de uitspraak van J. Diebold in een aflevering van *Foreign Affairs* van vorig jaar, dat de onderscheidene landen over betere en exactere gegevens beschikken met betrekking tot de eierenproductie van pluimvee en ander gevogelte dan met betrekking tot research en ontwikkeling. Niet te ontkennen valt dat dit in grote mate veroorzaakt wordt door de moeilijke kwantificeerbaarheid van de onderhavige materie.

Internationale vergelijking van cijfers terzake wordt er dus niet eenvoudiger op. Zij wordt dat ook niet door een Nederlandse lacune ten aanzien van de gegevens, over de uitgaven die door *het bedrijfsleven* worden besteed aan research en ontwikkeling. Zo heeft de in 1967 door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde enquête *Speur- en ontwikkelingswerk in Nederland*, waarin ook de gegevens over het bedrijfsleven zijn opgenomen, betrekking op het jaar 1964. Het Wetenschapsbudget moet dan ook voor de jaren na 1964 te dien aanzien volstaan met *ramingen*.

Een ander aspect dat vergelijking bemoeilijkt, wordt gevormd door de onderverdeling van de respectievelijke uitgaven. Het Wetenschapsbudget gaat uit van een onderverdeling in natuur- en technische wetenschappen enerzijds en geestes- en maatschappijwetenschappen anderzijds. Andere landen beperken zich meestal tot de B-wetenschappen, hetgeen eveneens het geval is voor de door de OESO verzamelde vergelijkende gegevens. De door de UNESCO gepubliceerde statistieken omvatten in beginsel beide wetenschapsgebieden. Tabel 1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de Rijksuitgaven voor wetenschapsbeoefening voor de periode 1964 tot en met 1969. Voor het jaar 1969 is in tabel 2 weergegeven de verdeling van die overheidsuitgaven naar „onderwerp van staatszorg” en naar departement (beide tabellen op blz. 298).

Een ons inziens belangrijk hoofdstuk, niettegenstaande bovenvermelde tekortkomingen, is hoofdstuk V (Vergelijking met de uitgaven van andere landen). Vermeld wordt o.a. dat de totale inspanning op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling, gevormd door uitgaven van overheid en bedrijfsleven tezamen, ten opzichte van de andere Westeuropese landen op een zeer behoorlijk niveau lag. Uitgedrukt in een geldbedrag per hoofd der bevolking was ze van dezelfde orde van grootte als die van Frankrijk en West-Duitsland (namelijk \$ 27,2 tegen Frankrijk \$ 27,1 en West-Duitsland \$ 24,6²). Berekend in procenten van het bruto nationaal

→

¹ Brief van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Nr. 34. Zitting 1968-1969 - 9800.

² Zie: *The overall level and structure of R & D efforts in OECD member countries*, Tabel 2, blz. 14. OECD, Parijs 1967.

produkt was ze na Groot-Brittannië het hoogste van de Europese landen: 1,9%, Groot-Brittannië 2,3%, Frankrijk 1,6% en West-Duitsland 1,4%. In beide gevallen staan de Ver. Staten bovenaan met resp. \$ 110,5 en 3,4%. Echter door het feit dat, overeenkomstig de „Frascati Manual”, geen rekening wordt gehouden met de uitgaven voor research en ontwikkeling van internationale organisaties en deze organisaties voor West-Europa relatief belangrijker zijn dan het geval is voor de Verenigde Staten, ontstaat een zekere mate van vertekening (voor Nederland zal naar verwachting in 1969 op een totaal van f. 1.019 mln. aan overheidsuitgaven voor wetenschapsbeoefening een bedrag van f. 61,5 mln., d.i. ca. 6%, worden besteed aan bijdragen aan internationale organisaties).

Het bestedingspatroon van de overheidsuitgaven voor de wetenschapsbeoefening bleek in Nederland van de andere landen te verschillen, vooral door het verhoudingsgewijs zeer geringe bedrag dat rechtstreeks aan het bedrijfsleven ten goede komt. Op dit belangrijke punt wordt verder niet ingegaan, hetgeen op z'n zachtst gezegd een ommissie te noemen is. Wel wordt door de Raad van advies aanbevolen de relatieve positie van T.N.O. te verminderen (jaarlijks accres ten hoogste 4%) en in het vervolg meer fondsen ter beschikking te stellen ten behoeve van de binnen de industrie uitgevoerde research en ontwikkeling (jaarlijks accres van 24 tot 26%). Zoals gezegd, en dit geldt wel in het bijzonder ten aanzien van de besluit-

TABEL 1.

Rijksuitgaven voor wetenschapsbeoefening
(in f. mln.)

	1964	1965	1966	1967a)	1968b)	1969c)
Rijksuitgaven totaal	14.463	16.900	18.773	20.935	23.245	26.093
Rijksuitgaven voor wetenschapsbeoefening	479	577	726	798	923	1.019
Aandeel rijksuitgaven wetenschapsbeoefening v/h totaal der rijksuitgaven, in %	3,3	3,4	3,9	3,8	4	3,9

- a) Vermoedelijk beliep.
b) Vastgestelde begroting.
c) Ontwerp begroting.

vorming omtrent de verdeling van de onderscheidene overheidsfondsen, ontbreekt een afweging van de verschillende bestedingsmogelijkheden, en dan spreken we nog niet eens over een cost-benefit analyse.

Niettegenstaande de klaarblijkelijk aan de materie inherente vaagheden, is vermeld kamerstuk een lezenswaardige publikatie, waarvan wij hopen dat zij zich niet alleen binnen de Staten-Generaal maar ook daarbuiten een kritische en aanvullende begeleiding zal laten welgevallen.

J. van der Burg

TABEL 2.

Verdeling van de overheidsuitgaven voor wetenschapsbeoefening voor het dienstjaar 1969 naar „onderwerp van staatszorg” en naar departement
(in f. mln.)

Onderwerp van staatszorg	Totaal	Onderwijs en Wetenschappen	Defensie	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	Verkeer en Waterstaat	Economische Zaken	Landbouw en Visserij	Sociale Zaken en Volksgezondheid	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	Overige Departementen a)
Ontwikkelingshulp	5,8	0,4					2,3			3,1
Justitie en politie	1,9									1,9
Onderwijs	10,7	10,3					0,4			
Defensie:										
— Defensie R. en D.	40,5		40,5							
— Rijksverdedigingsorganisatie TNO (algemeen)	9,8		9,8							
Volkshuisvesting en bouwrijverheid	10,3			10,3						
Ruimtelijke Ordening	2,1			2,1						
Verkeer en Vervoer	4,8				4,8					
Waterstaat	25,7				25,7					
Industrie en handel:										
— Nijverheidsorganisatie TNO	48,7					48,7				
— voor het overige	57,2				11,5	45,7				
Landbouw en visserij	105,5	0,1					105,3			0,1
Volksgezondheid	42,5	3,4						39,1		
Volksontwikkeling, Maatschappelijke ontwikkeling en Recreatie	4,7							1,6	3,1	
Kunst en geschiedenis	9,1	0,5							8,6	
Kernenergetisch en kernfysisch onderzoek, waarvan:										
— kernenergetisch	51,8	12,2				39,6				
— kernfysisch (niet inbegrepen Hoge Energifysica)	20,0	20,0								
Ruimte-onderzoek en -technologie	37,9	16,7			1,1	20,1				
Bevordering wetenschapsbeoefening voor het overige	61,4	60,4	0,6				0,4			
Multidepartementale Onderwerpen:										
— Verspreiding wetenschappelijke en technische informatie	3,0	2,0				1,0				
— Computer-science	0,9					0,9				
— Onderzoek vraagstukken m.b.t. de wetenschapsbeoefening	0,2	0,2								
— Onderzoek aan Universiteiten en Hogescholen	449,3	425,3					24,0			
— Niet ingedeeld	15,2	2,4			4,7	4,1		0,1	1,4	2,5
Totaal	1019,0	553,9	50,9	12,4	47,8	160,1	132,4	40,8	13,1	7,6
In % van de totale uitgaven voor wetenschapsbeoefening	100,0	54,4	5,0	1,2	4,7	15,7	12,9	4,0	1,3	0,8
In % van de totale uitgaven per departement	3,9	9,5	1,5	0,5	1,7	21,8	11,8	2,0	1,5	

a. Met minder dan f. 5 mln. aan voor de wetenschapsbeoefening bestemde uitgaven, waaronder Binnenlandse Zaken f. 3,7 mln., Justitie f. 0,8 mln., Binnenlandse Zaken f. 2,9 mln. en Financiën f. 0,2 mln.

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

Berekening van werkloosheidscomponenten

Manipuleren met cijfers op een zwak theoretisch fundament

Al jaren lang staat het fenomeen „structurele werkloosheid” in het middelpunt van de belangstelling. De bestrijding ervan is doel no. 1 van het regionale beleid. Elke politieke partij, die zichzelf respecteert, schrijft er een volzin vol vertrouwen over in zijn program van actie (ze blijken er allemaal tégen te zijn). De sociaal-economische pressiegroepen lanceren het begrip tenminste éénmaal, en liefst bij herhaling, in elke publikatie die ze doen verschijnen.

Maar niemand is in staat exact aan te duiden wat bedoeld wordt als we zeggen dat de structurele werkloosheid in 1967 57.000 bedroeg. We beschikken over indrukwekkende definities. Maar zodra we ze op concrete werkloosheidscijfers loslaten, blijken ze statistisch onvoldoende, zo niet onmogelijk hanteerbaar. Ook dit artikel zal geen liaison leggen tussen de schone theorie en de weerbarstige werkelijkheid. Het beoogt slechts informatie te verschaffen over de wijze waarop de werkloosheidscijfers werden en zullen worden geanalyseerd.

DE OUDE „ANALYSE VAN DE WERKLOOSHEID”

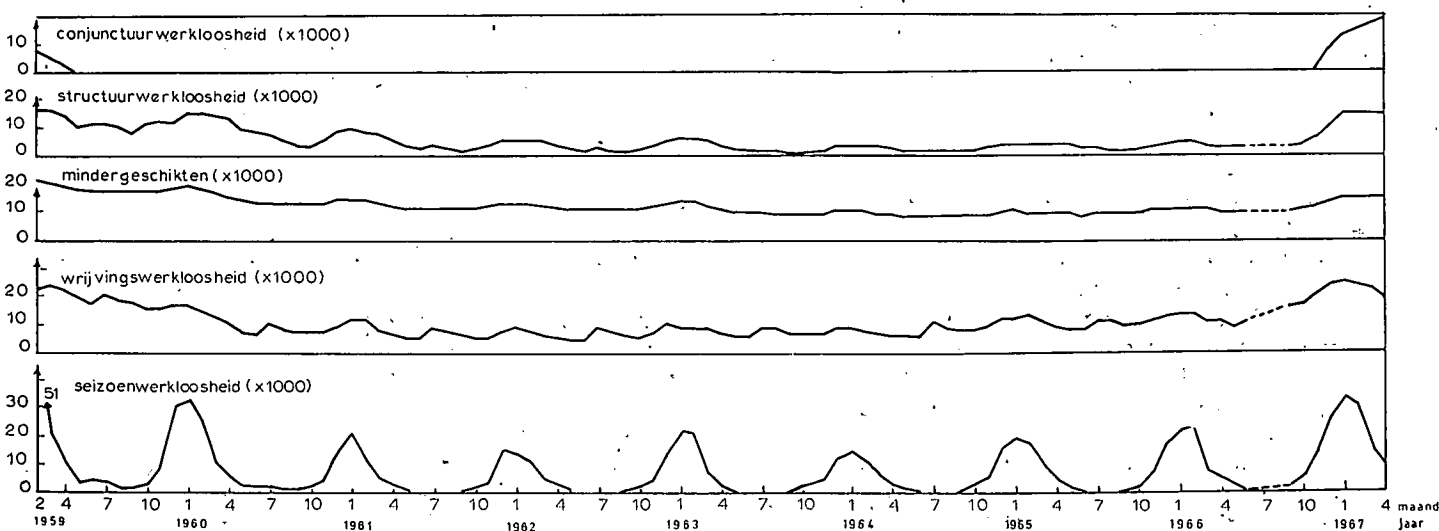
Bij het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid doktert men op het ogenblik aan een nieuwe methode om het totale werkloosheidscijfer te splitsen in drie componenten: een seizoenmatige, een conjuncturele en een structurele. Kennelijk heeft de scepsis over de oude methode

de angst voor een nieuwe overwonnen. En terecht. De analyse van de werkloosheid, die van oudsher tot april 1967 maandelijks werd gepubliceerd in het *Maandverslag Arbeidsmarkt*, had het karakter gekregen van een in onze kringen bijna beroepsmatige bezigheid: koffiedikkijken.

In grafiek 1 zijn de cijfers uit de achtereenvolgende Maandverslagen van de Arbeidsmarkt in beeld gebracht, zodat de grote lijnen wat beter zichtbaar worden. De periode (februari 1959 tot april 1967) werd vrij willekeurig gekozen, met dien verstande, dat het begin een stukje van de conjuncturele werkloosheid als gevolg van de stagnatie 1958-1959 laat zien, en dat april 1967 het definitieve einde van de tijdreeks is. Sindsdien worden immers de Maandverslagen zonder analyse van de werkloosheid gepubliceerd.

De grafiek inviteert tot het geven van enig kritisch commentaar. Met name lijkt de splitsing in vijf groepen (seizoen, wrijving, minder-geschieden, structuur en conjunctuur) niet geheel consistent en eenduidig. Enkele categorieën zijn slechts te onderscheiden aan de hand van macrogeoriënteerde criteria, terwijl andere duidelijk een microkarakter hebben. De groep „minder-geschieden” bijvoorbeeld bestaat uit man-voor-man te tellen personen, die als categorie slechts omschreven kunnen worden als (op kwalitatieve gronden) structureel tekortschietend aanbod. De groep kan derhalve niet naast de categorie „structurele

1. Analyse van de werkloosheid, Nederland, mannen, februari 1959-april 1967

werkloosheid" worden genoteerd. Hier wordt kennelijk met criteria gemeten, die ontleend zijn aan verschillende gezichtspunten en dus onderling strijdig zijn. Iets soortgelijks geldt ook voor de categorieën structurele en wrijvingswerkloosheid, terwijl de lengte van de periode tussen twee baantjes in uiteraard óók nog eens samenhangt met conjuncturele aspecten (maar de moeilijkheid is dat deze verbanden niet kunnen worden gemeten).

Naast deze methodologische opmerkingen kan de beschouwer van de grafiek enkele vragen stellen van meer incidentele aard. Het is bijvoorbeeld op zijn minst curieus, dat er gedurende het *gehele* jaar 1959 en 1960 seizoenwerkloosheid bestond. Sindsdien is dat dan ook niet meer voorgekomen. De 1.000 man seizoenwerkloosheid in juli 1965 wekt eveneens bevreemding. De grafiek geeft de indruk, dat de hierbedoelde schoolverlaters in andere jaren een plaatsje kregen in de categorie wrijvingswerkloosheid. Beide opvattingen zijn natuurlijk verdedigbaar, maar men moet bij het construeren van een tijdreeks uiteraard wél consequent zijn.

Kortom, in april 1967 zette het Ministerie er definitief een punt achter. Het Maandverslag veranderde qua inhoud en qua vormgeving. Het aantal informaties en de gedetailleerdheid ervan namen sterk toe, maar aan een analyse van de werkloosheid waagde men zich niet meer.

DE NIEUWE METHODE

In de loop van het jaar 1968 verscheen er een korte nota van Sociale Zaken onder de titel *Analyse van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt*. Bij lezing blijkt het stuk korte, maar effectieve informaties te verschaffen over een nieuwe methode om zowel vraag als aanbod op de arbeidsmarkt te splitsen in drie componenten: seizoen, conjunctuur en structuur. De grootste charme van de nieuwe aanpak is dat men kwantitatieve verbanden weet te leggen tussen de totale markt en de diverse deelmarkten, te onderscheiden naar regio én naar bedrijfstak. De onderstaande uiteenzetting is vrijwel geheel aan deze departementale nota ontleend.

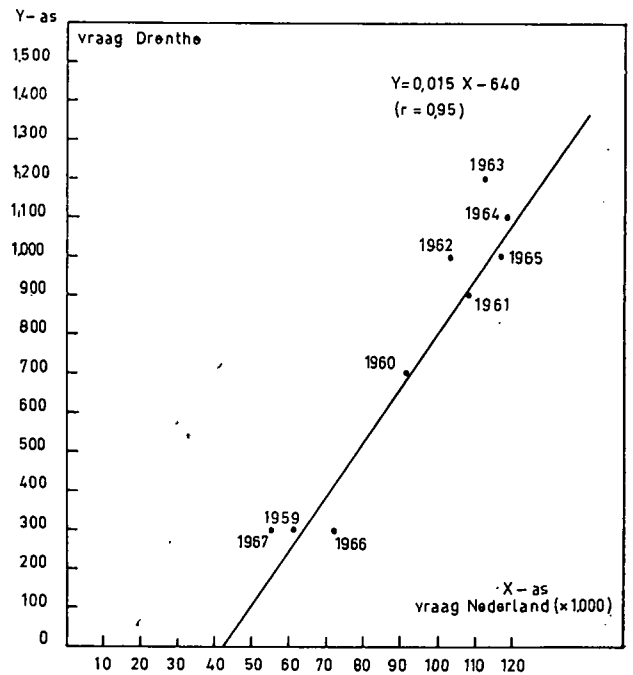
DE TOTALE ARBEIDSMARKT

De seizoencomponent

Onder de totale vraag en het totale aanbod op een bepaald moment wordt verstaan het geheel der openstaande aanvragen, respectievelijk de gehele geregistreerde arbeidsreserve, zoals die op dat moment blijken uit de registers van alle gewestelijke arbeidsbureaus in Nederland. De grillig verlopende arbeidsmarkt voor vrouwen wordt (traditiegetrouw) buiten beschouwing gelaten; we beperken ons tot de mannen.

Zowel vraag als aanbod vertonen in de loop van het jaar een golfbeweging. Grafiek 2 illustreert deze overbekende invloed van het jaargetijde op de arbeidsmarkt. De eerste cijfermatige manipulatie bestaat nu uit het vaststellen van de seizoencomponent. Daartoe worden de jaarlijks terugkerende laagste punten van de golfbeweging verbonden, zodat het niveau A-A' ontstaat. In grafiek 2 hebben we ons beperkt tot het aanbod. Uiteraard is in de vraag-tijdreeks op analoge wijze een niveau V-V' te construeren. De seizoencomponent van het aanbod op een bepaald moment is nu dat deel van het totale aanbod, dat op dat moment boven het niveau A-A' ligt. Op dezelfde wijze kan de seizoencomponent van de vraag gedefinieerd worden.

2. Aanbod arbeidsmarkt, Nederland, mannen, 1959-1968

Volledigheidshalve zij hier vermeld dat het bepalen van de seizoencomponent iets geheel anders is dan het vaststellen van de seizoencorrectie. De laatste geeft aan in welke mate de golfbeweging op een bepaald moment afwijkt van de trend, die men dwars door de golf heen kan trekken. De seizoencorrectie kan dus zowel positief als negatief zijn, en saldeert over één geheel jaar altijd in nul. De seizoencomponent daarentegen is eenmaal per jaar gelijk aan nul, en op alle overige momenten positief. De voor het seizoen gecorrigeerde cijfers, die het Ministerie tegenwoordig maandelijks publiceert, hebben dus een geheel andere betekenis dan de hierboven bedoelde seizoencomponent.

De structuurcomponent

Nadat zo de eerste component is vastgesteld, blijven voor vraag en aanbod de niveaus V-V' en A-A' over, die dus de beide andere componenten (structuur en conjunctuur) bevatten. Teneinde nu de structuurcomponent in het oog te krijgen, wordt het verband bepaald tussen de ontwikkeling van vraag en aanbod (exclusief seizoencomponent: dus V-V' en A-A') in de loop van de tijd. Dat wordt in beeld gebracht door grafiek 3: op de x-as wordt de vraag afgezet; op de y-as het aanbod.

De curve, die zo nauw mogelijk bij de puntenwolk aansluit, geeft het verband weer tussen V-V' en A-A'. En passant stellen we vast dat de punten verschuiven van linksboven naar rechtsonder naarmate de spanning op de arbeidsmarkt groter is (1962, 1963, 1964), en dat de beweging rechtsomkeert maakt zodra de spanning afneemt. Vervolgens trekt men de bissectrice vanuit het hoekpunt O. Die blijkt de curve tweemaal te snijden. In die beide snijpunten (S_1 en S_2) geldt dat vraag en aanbod aan elkaar gelijk zijn. Onder de structuurcomponent in vraag en aanbod op een bepaald moment wordt nu verstaan de waarde, die vraag en aanbod (exclusief seizoencomponent) hebben (of zouden hebben) in het geval ze op dat moment aan elkaar gelijk zijn (of zouden zijn).

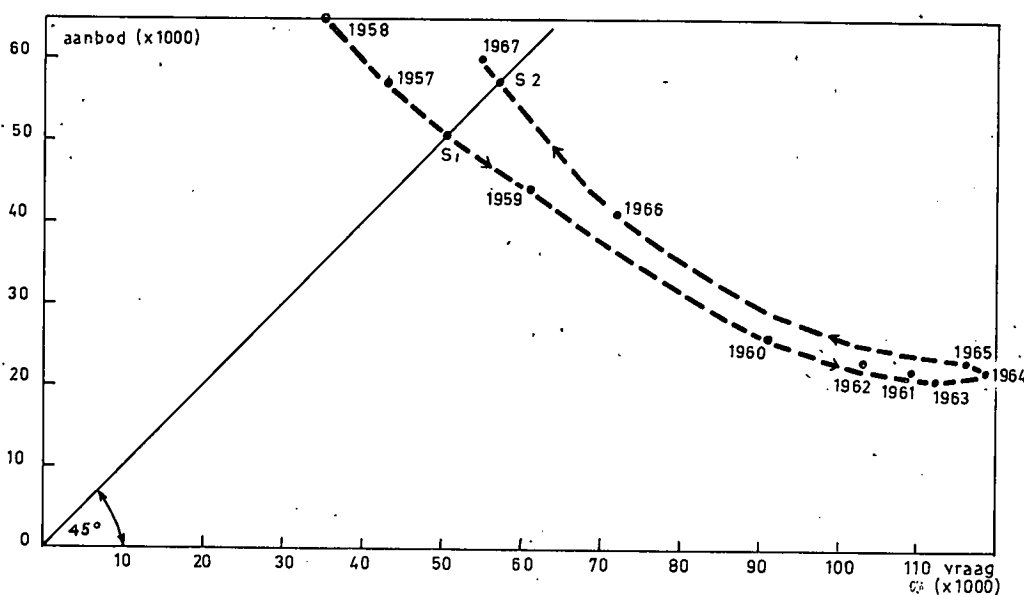
TABEL 1.

Vraag en aanbod op de Nederlandse arbeidsmarkt, 1956-1968

Jaar-ultimo	Vraag				Aanbod			
	totaal	seizoen	conjunctuur	structuur	totaal	seizoen	conjunctuur	structuur
1956	99.000	0	+48.000	51.000	54.000	31.000	-28.000	51.000
1957	43.000	0	- 8.000	51.000	111.000	54.000	+ 6.000	51.000
1958	35.000	0	-16.000	51.000	123.000	57.000	+15.000	51.000
1959	61.000	0	+10.000	51.000	88.000	44.000	- 7.000	51.000
1960	91.000	0	+40.000	51.000	53.000	26.000	-24.000	51.000
1961	108.000	0	+56.000	52.000	48.000	26.000	-30.000	52.000
1962	103.000	0	+50.000	53.000	49.000	26.000	-30.000	53.000
1963	112.000	0	+58.000	54.000	43.000	22.000	-33.000	54.000
1964	118.000	0	+63.000	55.000	47.000	25.000	-33.000	55.000
1965	116.000	0	+60.000	56.000	50.000	27.000	-33.000	56.000
1966	72.000	0	+15.000	57.000	89.000	44.000	-12.000	57.000
1967	55.000	0	- 2.000	57.000	114.000	54.000	+ 3.000	57.000

N.B. Alle cijfers, betrekking hebbend op de Nederlandse arbeidsmarkt, behalve die van grafiek 1, zijn ontleend aan de departementale nota *Analyse van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt*. Ook de gebezigde berekeningstechnieken zijn geheel gebaseerd op de inhoud van deze nota. De gegevens betreffende de Drentse arbeidsmarkt zijn ontleend aan de *Maandverslagen Arbeidsmarkt*, 1959-1968, terwijl hetzelfde geldt voor de gegevens waarop grafiek 1 is gebaseerd.

3. Verband tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, Nederland, mannen, ultimo 1957-ultimo 1967, excl. seizoencomponent

Het punt S_1 in grafiek 3 is dus de structuurcomponent op een moment in 1959; het punt S_2 is de structuurcomponent op een moment in 1967. Uit de grafiek blijkt dat de structuurcomponent in 1959 rond 51.000 bedroeg, en in 1967 57.000.

De hoogte van de structuurcomponent verandert dus slechts langzaam. Vandaar dat we zijn waarde in de andere jaren met een redelijke graad van nauwkeurigheid kunnen vaststellen middels interpolatie en extrapolatie (zie tabel 1).

Vraag en aanbod hebben dus op elk moment dezelfde structuurcomponent. Dit gegeven roept associaties op met het begrip frictie- of wrijvingswerkloosheid. En inderdaad: er bestaat hier grote verwantschap. De structuurcomponent bestaat immers, omdat de plaats, de soort en/of de kwaliteit van gevraagde en aangeboden arbeid niet bij elkaar passen en/of omdat het tijd kost, voordat vragers en aanbieders elkaar hebben gevonden (dit betekent overigens dat men er impliciet van uitgaat dat er in Nederland-als-totaliteit geen structureel tekortschietende werkgelegenheid of een

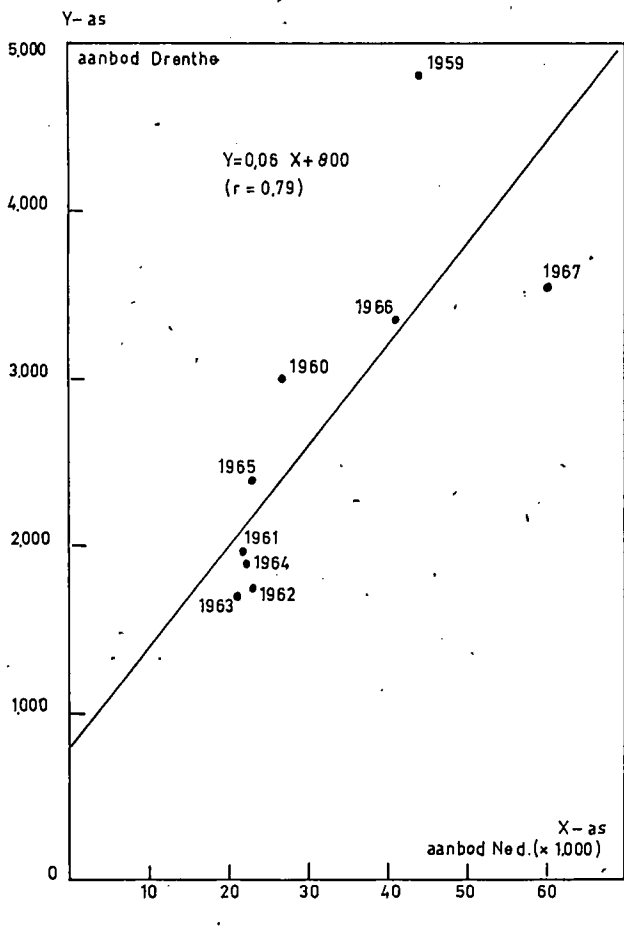
structureel te groot arbeidsaanbod kan bestaan; maar daarover straks meer).

De conjunctuurcomponent

Tenslotte de derde component. Na al het voorgaande is de omvang daarvan gemakkelijk vast te stellen. Gegeven was de totale vraag en het totale aanbod; we kennen inmiddels twee van de drie componenten. De derde kunnen we dus door optellen en aftrekken eenvoudig becijferen: totaal aanbod (of vraag) minus seizoencomponent minus structuurcomponent geeft conjunctuurcomponent.

Deze Driede im Bunde is de enige, die zowel positief als negatief kan zijn. Uit grafiek 3 blijkt dat de conjunctuurcomponent in vraag en in aanbod steeds een tegengesteld teken moeten hebben. Dat vloeit voort uit de wijze waarop de structuurcomponent werd gedefinieerd. In tabel 1 zien we dan ook, dat de vraag gedurende de hausse 1960-1966 steeds een positieve, en het aanbod steeds een negatieve (= tekortschietende) conjunctuurcomponent vertoonde.

4. Verband tussen aanbod op de Nederlandse en op de Drentse arbeidsmarkt, mannen, ultimo 1959-ultimo 1967, excl. seizoencomponent

**DE VERSCHILLENDE DEELMARKTEN:
ANALOGIE ANALYSE**

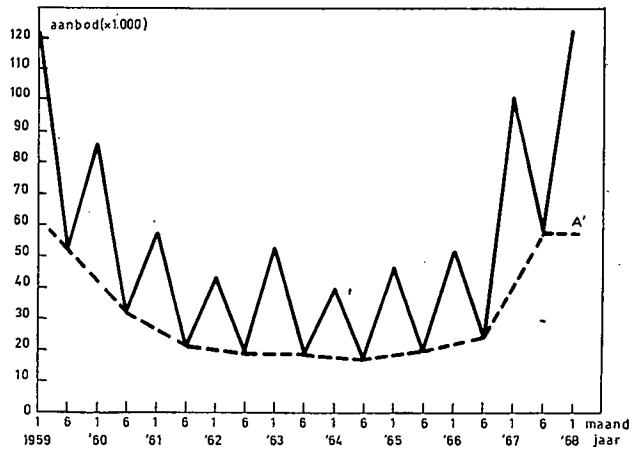
De totale Nederlandse arbeidsmarkt kan men onderscheiden in een groot aantal deelmarkten. Al naar gelang het gebruikte criterium splitst men in regionale en branchegewijze deelmarkten. En elke deelmarkt vertoont in de loop der jaren, evenals de totale markt, een golfbeweging van vraag en aanbod. Uiteraard kan men de bovenomschreven analyse even goed toepassen op elke deelmarkt als op de totale markt. Qua methodiek, maakt dat geen enkel verschil.

Over de structuurcomponent in vraag en aanbod van deelmarkten moeten echter enkele additionele opmerkingen worden gemaakt. Een deelmarkt (vooral een branchemarkt) is uiteraard meer homogeen dan de totale markt. De plaats, de soort en de kwaliteit van gevraagde en aangeboden arbeid lopen er minder uiteen, en de ontmoetingstijd is er korter. Ergo: de structuurcomponent van een deelmarkt ligt relatief lager dan die van de totale markt.

In het begin hebben we al opgemerkt dat het een der charmes van de nieuwe analysemethode is dat men ermee in staat is kwantitatieve verbanden te leggen tussen de totale arbeidsmarkt en elk der deelmarkten. Men doet dat door het aanbod (exclusief seizoencomponent) van de totale markt te correleren met dat van de gekozen deelmarkt. Hetzelfde doet men met de beide vraaghoeveelheden.

Teneinde het verhaal zo concreet mogelijk te houden, zullen we dit illustreren met het verband tussen de natio-

5. Verband tussen vraag op de Nederlandse en op de Drentse arbeidsmarkt, mannen, ultimo 1959-ultimo 1967, excl. seizoencomponent

TABEL 2.

Nationale structuurcomponent, en daarvan afgeleide structurele vraag- en aanbodhoeveelheden voor de provincie Drenthe, 1959-1968

Jaar ultimo	Nationale structuurcomponent	Afgeleide provinciale cijfers	
		vraag	aanbod
1959	51.000	150	3.800
1960	51.000	150	3.800
1961	52.000	150	3.900
1962	53.000	200	4.000
1963	54.000	200	4.100
1964	55.000	200	4.100
1965	56.000	250	4.200
1966	57.000	250	4.300
1967	57.000	250	4.300

nale arbeidsmarkt en die van de provincie Drenthe (alle branches). Het verband tussen het nationale aanbod en het provinciale wordt weergegeven door grafiek 4; dat tussen de beide vraaghoeveelheden door grafiek 5. De correlatiecoëfficiënt r blijkt in het eerste geval 0,79, in het tweede 0,95 te zijn. Ten aanzien van het aanbod is het rechtlijnige verband dus eigenlijk te zwak om als basis te dienen voor harde conclusies. We kunnen daar iets aan doen door de rechtlijnigheid te laten vervallen, en de regressielijn zonder meer zoveel mogelijk aan de puntenwolk aan te passen. Uit de beide grafieken kunnen we nu aflezen welke provinciale vraag, respectievelijk aanbod er behoort bij de nationale structuurcomponent op een bepaald moment. Deze „afgeleide” provinciale vraag- en aanbodhoeveelheden zijn voor een reeks van jaren weergegeven in tabel 2.

**INTERNE EN EXTERNE
STRUCTUURCOMPONENT**

Uiteraard kunnen we op de Drentse arbeidsmarkt een structuurcomponent bepalen zoals we dat hierboven deden op de nationale markt, namelijk door het verband te bepalen tussen vraag en aanbod (exclusief seizoencomponent). In grafiek 6 wordt dat in beeld gebracht (daarbij blijkt zich een praktische moeilijkheid voor te doen: de curve en de bissectrice blijken geen snijpunt te hebben; slechts fantasie

TABEL 3.

Vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, gesplitst in componenten, 1959-1968

Jaar ultimo	Vraag					Aanbod				
	totaal	componenten				totaal	componenten			
		seizoen	conjunctuur	structuur			seizoen	conjunctuur	structuur	
				intern	extern				intern	extern
1959	300	0	150	1.100	— 950	9.600	4.800	1.100	1.100	2.700
1960	700	0	550	1.150	—1.000	5.900	2.900	— 900	1.150	2.750
1961	900	0	750	1.200	—1.050	4.100	2.150	—2.050	1.200	2.800
1962	1.000	0	800	1.250	—1.050	4.300	2.550	—2.350	1.250	2.850
1963	1.200	0	1.000	1.300	—1.100	3.700	2.000	—2.400	1.300	2.800
1964	1.100	0	900	1.350	—1.150	4.600	2.700	—2.300	1.350	2.850
1965	1.000	0	750	1.400	—1.150	4.400	2.000	—2.100	1.400	2.900
1966	300	0	50	1.450	—1.200	6.700	3.350	— 950	1.450	2.850
1967	300	0	50	1.500	—1.250	7.500	3.950	— 750	1.500	2.800

en enig vrij-tekentalent kunnen hier een oplossing brengen). De aldus vastgestelde structuurcomponent van een deelmarkt wordt de interne structuurcomponent genoemd. Het woord „intern” impliceert al dat er ook nog een andere component moet volgen, die gerelateerd zal zijn aan iets „externs”, dat wil zeggen, aan iets dat buiten de betrokken deelmarkt gelegen is.

En inderdaad: we definiëren de externe structuurcomponent in de vraag respectievelijk het aanbod van een deelmarkt als de „afgeleide” vraag, respectievelijk het „afgeleide” aanbod (uit tabel 2) minus de interne structuurcomponent. In een bepaald opzicht gedraagt deze externe structuurcomponent van een deelmarkt zich net zo als de conjunctuurcomponent van de totale markt: vraag- en aanbodcomponent hebben steeds een tegenovergesteld teken. Ook hier vloeit dat voort uit de wijze van definiëren: als het punt van de „afgeleide” vraag- en aanbodhoeveelheden boven de bissectrice van grafiek 6 ligt, dan is de externe structuurcomponent in het aanbod positief, en die in de vraag negatief.

Uit de bovenstaande methodebeschrijving blijkt dat het met name de externe structuurcomponent in vraag en aanbod van een deelmarkt is, die het verband legt tussen de betreffende deelmarkt en de totale markt. Daar komen we straks nog op terug.

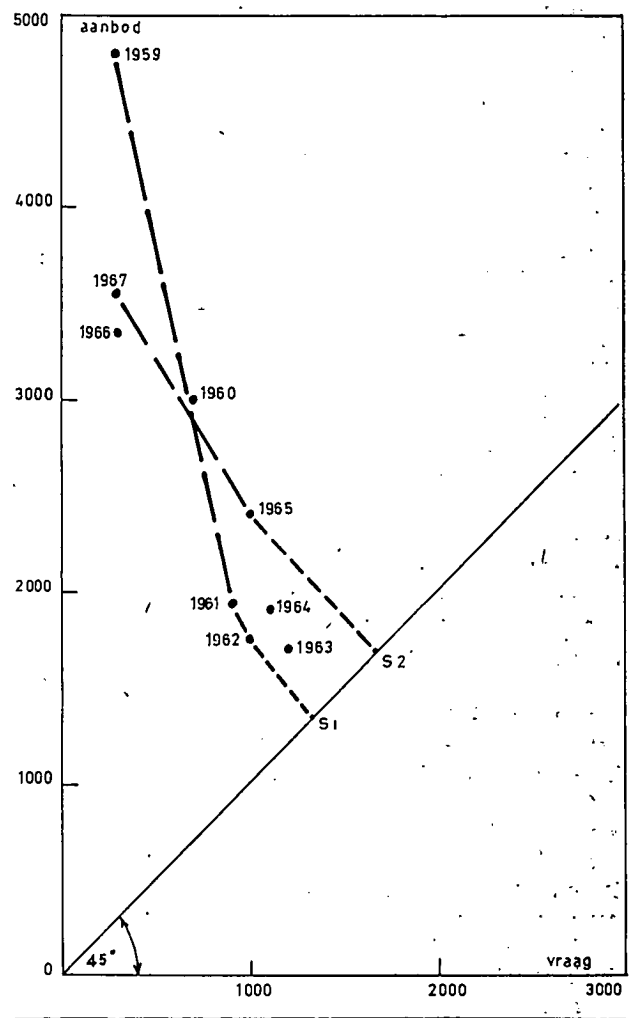
Tenslotte nog een enkel woord over de conjunctuurcomponent in vraag en aanbod op een deelmarkt. Die wordt — evenals bij de totale markt — vastgesteld als de restpost: hij is gelijk aan de vraag, respectievelijk het aanbod, exclusief de seizoencomponent, en na aftrek van de beide structuurcomponenten. In tabel 3 worden vraag en aanbod van de Drentse arbeidsmarkt, gesplitst in hun componenten, gedurende de jaren 1959 tot 1968 weergegeven.

OPMERKINGEN EN SUGGESTIES

Een nuchtere, maar praktische vraag na de beschrijving van deze analysemethode is: wat heb je eraan, en wat doe je ermee? Daarover tot slot enkele opmerkingen.

1. De nieuwe methode is zonder meer een vooruitgang vergeleken met de oude analyse. Hij is namelijk consistent en van a tot z logisch, en dat kon niet van de vroegere splitsing in componenten worden gezegd. Bovendien heeft men in deze methodiek een objectieve vergelijkingsbasis voor alle deelmarkten. Dat is een pluspunt met beloften, zowel voor het regionale als voor het arbeidsmarktbeleid. De (toekomstige) nationale en regionale Raden voor de Arbeidsmarkt krijgen met deze methodiek een adequaat stuk gereedschap in handen.

6. Verband tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, Drenthe, mannen, ultimo-1959-ultimo 1967, excl. seizoencomponent

2. Toch is er ook plaats voor enig kritisch commentaar. De seizoencomponent bijvoorbeeld wordt vastgesteld op basis van slechts één waarneming per jaar (namelijk de laagste), terwijl er twaalf waarnemingen per jaar worden gepubliceerd. De overige elf hebben dus geen enkel effect op de omvang van de structuur- en conjunctuurcomponenten. Misschien kan daarin verbetering worden gebracht door in plaats van de seizoencomponent de seizoencorrectie (de trend dwars door de seizoengolven heen) te hanteren.

Volgens de census-methode II versus X-10, die momenteel wordt toegepast, berust deze van het seizoen onafhankelijke trend immers op twaalf waarnemingen per jaar. Voor de methode als zodanig verandert er door deze wijziging slechts weinig: de seizoencomponent kan dan óók negatief zijn, en de som van structuur- en conjunctuur (V-V' en A-A') wordt erdoor verhoogd. Het is overigens zeer de vraag of deze verfijning-aan-de-basis relevant is, gezien het feit dat in de verdere berekeningen soms met vrij grove relaties moet worden gewerkt.

3. In verband met de grofheid van de verbanden moet nog een andere opmerking van kritische aard worden gemaakt. Het is nuttig van maand tot maand de fluctuaties in de seizoencomponent (of -correctie) te registreren. Dat gebeurt trouwens tegenwoordig ook. Het lijkt echter niet juist zulks ook te doen met de andere componenten. Immers, dat wekt exactheidspretenties, die niet kunnen worden waargemaakt. De fluctuaties in de conjunctuur- en structuurcomponenten zijn bewegingen op langere termijn, die slechts met enige terugwerkende kracht kunnen worden waargenomen. De analyse heeft dan ook nauwelijks prognostische betekenis. Het belangrijkste pluspunt van de nieuwe methode is dan ook, dat vergelijkingen tussen diverse provincies er een rationele basis in kunnen vinden.

4. We hebben hierboven al en passant opgemerkt dat de wijze waarop de structuurcomponent (landelijk) wordt gedefinieerd, uitgaat van de impliciete vooronderstelling, dat er in Nederland-als-totaliteit geen structureel tekortschietende werkgelegenheid of structureel té groot arbeidsaanbod kan bestaan. Met andere woorden: structurele tekorten in de ene regio worden volledig genivelleerd door structurele overschotten in de andere. Met het oog daarop lijkt het ons niet erg zinvol deze component aan te duiden met het woord „structuur”. Beter ware het in dit verband te spreken van de wrijvingscomponent. Mutatis mutandis geldt dit argument uiteraard ook voor elke deelmarkt: wij geven er de voorkeur aan de naam interne-structuurcomponent te wijzigen in wrijvingscomponent.

5. In deze gedachtengang past het dan ook de externe-structuurcomponent van naam te doen veranderen. Want wat duidt die in concreto aan? Het tekort of het overschot in vraag of aanbod van een deelmarkt ten opzichte van vraag of aanbod van de totale markt. De totale markt fungeert in deze analyse dus als norm, waaraan de structuur van elke deelmarkt kan worden afgemeten. Teneinde deze normering ook in de naam tot uitdrukking te brengen, lijkt het beter te spreken van de relatieve-structuurcomponent in vraag en aanbod van een deelmarkt.

6. Tenslotte één opmerking over het basismateriaal: geregistreerde arbeidsreserve en openstaande aanvragen, zoals die blijken uit de registers der arbeidsbureaus. Het is algemeen bekend dat het totale kwantum der openstaande aanvragen door drie factoren wordt bepaald:

- de mate waarin de ene soort ondernemingen het zich durft permitteren om te majoreren met hun arbeidsaanvragen;
- de mate waarin de andere soort ondernemingen denkt bestaande vacatures beter te kunnen vervullen zonder het arbeidsbureau in te schakelen;
- en het werkelijke aantal.

En op één zo geregistreerd kwantum wordt de berekening van allerlei interessante vraag- en aanbodcomponenten gebaseerd. Maar wie kan het departement aan beter basismateriaal helpen?

Drs. A. Schouten

Uw bedrijf en kantoor is welkom in Nijmegen,

want Nijmegen heeft:

- Een nieuw industrieterrein van 100 ha met havens in aanleg.
- Aantrekkelijke terreinen voor handelsbedrijven en kantoren in centrum.
- Goede weg-, trein- en waterverbindingen met binnen- en buitenland.
- Aanbod van gespecialiseerde en administratief geschoolde arbeidskrachten.

Maar ook uw personeel is welkom in Nijmegen,

want het vindt er:

- Ruim assortiment van woningen.
- Stad met een rijk verleden en oud stedschoon, gelegen in fraai rivier- en heuvellandschap.
- Uitgestrekte natuurreservaten, bossen, heide in directe omgeving.
- Mogelijkheden tot recreatie in elke vorm: schouwburg, concertgebouw, sporthallen, ere-divisievoetbal, overdekte ijsbaan.

VOOR INLICHTINGEN:

**Wethouder
van Publieke Werken en
Stadsontwikkeling,**

Stadhuis. Tel. (08800) 2 81 00.

Vestiging achtste medische faculteit: besparingen en de invloed op de werkgelegenheid

STANDPUNT SWOL

In de discussies over de plaats van vestiging van de achtste medische faculteit brengt de „Stichting Wetenschappelijk Onderwijs Limburg” (SWOL) als argument voor vestiging in Zuid-Limburg naar voren, dat de stichting van een medische faculteit in dit gebied een besparing van f. 210.000.000 zou betekenen¹.

De SWOL gaat hierbij uit van de bestaande economische situatie in Zuid-Limburg. Naast de normale geregistreerde werkloosheid bestaat er in dit gebied een verborgen werkloosheid, te weten het werknemersbestand in de mijnindustrie. Zou de overheid de mijnindustrie immers geen subjectieve steun verlenen, dan zouden de mijnen nu reeds de produktie moeten staken vanwege het verliesgevende karakter ervan. De kosten van deze situatie bestaan, aldus de SWOL, uit het bedrag aan werkloosheidsuitkeringen en de subjectieve steun die de mijnindustrie van de overheid ontvangt. De overheid tracht in Zuid-Limburg de werkgelegenheid te bevorderen door premies op de investeringen in de industriële en dienstensector via de „Investeringspremieregeling” (I.P.R.) en de „Stimuleringsregeling voor Industriële Omschakeling in Limburg” (S.I.O.L.). In het kader van de laatste regeling bestaat ook de mogelijkheid in het geval van vestiging van een belangrijke administratieve instelling of van een ander project in de dienstensector, soortgelijke faciliteiten als geldende voor industriële vestigingen te verstrekken.

Nu blijkt dat dit soort regelingen op korte termijn de werkgelegenheid in onvoldoende mate stimuleert. Dit betekent dat de kosten verbonden aan de geregistreerde en verborgen werkloosheid alleen belangrijk verminderd kunnen worden door werkgelegenheidscreatie, welke niet afhankelijk is van de bereidheid van het particuliere bedrijfsleven zich in Zuid-Limburg te vestigen. De vestiging van een medische faculteit in Zuid-Limburg zou volgens de SWOL een dergelijke creatie zijn. De snelle vestiging van een medische faculteit betekent dat op korte termijn de werkgelegenheid in de bouwnijverheid verbetert, terwijl de geleidelijke bemanning van het universitaire apparaat evenzeer gunstig werkt. Verder zal volgens de SWOL de aanwezigheid van de studenten plus de verbeterde werkgelegenheid het aantal arbeidsplaatsen in de verzorgende sector doen toenemen. De verbeterde werkgelegenheid betekent dat het aantal werklozen zal afnemen en dat de werknemers uit de mijnindustrie sneller kunnen overgaan naar andere bedrijfstakken. Door de toename van het aantal arbeidsplaatsen dat direct met de medische faculteit samenhangt zal er minder beroep op investeringspremies noodzakelijk zijn.

De SWOL komt op grond van het bovenstaande tot de conclusie dat de vestiging van de medische faculteit in Zuid-Limburg, indien in 1970 een begin met de bouw gemaakt zou worden, gedurende de jaren 1970 tot en met 1975 een besparing van ca. f. 210.000.000 zou betekenen.

Van dit bedrag wordt de volgende specificatie gegeven:

a. Een besparing van f. 90.000.000 treedt op, omdat door de verbeterde werkgelegenheid arbeiders uit de mijnindustrie naar andere bedrijfstakken kunnen overgaan. Dit zou een wegvallen van 9.000 manjaren in de mijnindustrie betekenen. Uitgaande van een subjectieve steun per arbeider van f. 10.000 rond 1970 komt de SWOL tot de besparing van f. 90.000.000 gedurende de periode 1970 tot en met 1975.

b. Aan werkloosheidsuitkeringen wordt door een snelle verbetering van de werkgelegenheid via de vestiging van een medische faculteit een bedrag van f. 55.000.000 bespaard. Hierbij is uitgegaan van een verminderde werkloosheid van 7.000 manjaren gedurende de periode van 1970 tot en met 1975 en een werkloosheidsuitkering van f. 8.000 per jaar.

c. Doordat minder arbeidsplaatsen met behulp van investeringspremieregelingen behoeven te worden geschapen treedt een besparing van f. 55.000.000 aan premies op.

d. Bij de vestiging van een medische faculteit kan gebruik worden gemaakt van de op grond van het EGKS-verdrag beschikbare rente- en omscholingsfaciliteiten. Het effect hiervan wordt door de SWOL op f. 10.000.000 geschat.

IN BEGINSSEL JUUST, DOCH GELDT EVENZEER VOOR TILBURG

De gedachtengang die aan het bovenstaande ten grondslag ligt, lijkt in beginsel juist. Het vestigen van een medische faculteit in een probleemgebied doet daar de werkloosheid dalen. In het geval van normale geregistreerde werkloosheid is de besparing zelfs groter dan de uitkeringen die de werklozen ontvangen. De kosten van werkloosheid bestaan immers uit het feit dat de werklozen geen bijdrage leveren tot het nationaal produkt. Deze bijdrage aan het nationaal produkt wordt gemeten aan het looninkomen dat hoger is dan de werkloosheidsuitkering.

In het geval van verborgen werkloosheid — zoals in de mijnindustrie — bestaan de nationaal-economische kosten uit het feit dat de produktiesectoren in de desbetreffende

¹ Vervat in de Nota omtrent de besparingen die kunnen worden verkregen door de stichting van een universiteit in Zuid-Limburg.

bedrijfstak via subsidies een beloning ontvangen die hoger is dan de waarde die zij aan het nationaal produkt toevoegen. Een vestiging van de achtste medische faculteit in een gebied waarvoor een vorm van stimulering der investeringen door overheidspremies bestaat, betekent inderdaad dat de overheid voor dat gebied minder aan premies hoeft te verstrekken.

Uit het bovenstaande volgt echter niet dat deze situatie alleen maar voor Zuid-Limburg geldt. Tilburg is eveneens een gebied dat met structurele werkloosheid te kampen heeft (in het G.A.B.-rayon Tilburg bedroeg de daling van de werkgelegenheid in de textielnijverheid en de schoen- en leder(waren) industrie van 1965 op 1967 rond 2.000 arbeidsplaatsen). De overheid tracht de werkgelegenheid in het stadsgewest Tilburg te stimuleren via een regeling die vrijwel identiek is aan de regeling voor Zuid-Limburg (deze speciale faciliteiten gelden uitsluitend voor genoemde twee gebieden). Echter ook in het stadsgewest Tilburg is het tempo waarin de werkgelegenheid toeneemt onvoldoende. Dit betekent dat de besparingen die vestiging van de medische faculteit in Zuid-Limburg oplevert zich evenzeer voordoen bij vestiging van de medische faculteit in Tilburg. Ook het effect op de werkgelegenheid is in beide gebieden gelijk.

De voorgaande algemene conclusie, dat er tussen Tilburg en Limburg geen verschil bestaat ten aanzien van de invloed van de medische faculteit op de werkgelegenheid en op de daaruit voortvloeiende besparingen, kan nog nader worden geadstrueerd aan de door de SWOL gegeven specificatie van deze besparingen. Puntsgewijs kan men opmerken:

ad a. Dat in plaats van de besparingen op de subjectieve steun, in andere gebieden (Tilburg) een besparing optreedt doordat werklozen weer aan de slag kunnen. Het bedrag van deze besparing is gelijk aan de normale looninkomens, en dus hoger dan de werkloosheidsuitkeringen die immers maar 80% van het normale looninkomen vormen. Bij een werkloosheidsuitkering van f. 8.000 bedraagt het normale inkomen f. 10.000; dit bedrag is gelijk aan het bedrag der subjectieve steun per werknemer in de mijnindustrie.

ad b. Dat de besparing op uitkeringen W.W./W.W.V. ook voor Tilburg geldt. In Tilburg zal de geregisteerde werkloosheid verminderen, terwijl vestiging van de achtste medische faculteit in Zuid-Limburg de geregisteerde en de verborgen werkloosheid doet afnemen. Dit onderscheid tussen Zuid-Limburg en Tilburg maakt Zuid-Limburg echter niet aantrekkelijker uit het oogpunt van de besparingen (zie punt a).

ad c. Dat de besparing op I.P.R./S.I.O.L. geldt voor elk gebied waarvoor een soortgelijke regeling bestaat, indien daar een medische faculteit gevestigd zou worden.

ad d. Dat de uitkeringen op grond van het EGKS-verdrag alleen maar voor Zuid-Limburg pleiten, indien dit bedrag hoger is in het geval van vestiging van een medische faculteit dan in andere gevallen van werkgelegenheidscreatie. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit het geval is.

ANDERE KWANTIFICERING

Uit het voorgaande bleek dat wij het in beginsel eens zijn met de redenering van de SWOL, doch dat deze redenering eveneens op Tilburg van toepassing is. Dit wil niet zeggen dat we de kwantificering die door de SWOL wordt gegeven geheel kunnen onderschrijven. Deze lijkt ons overtrokken. Anders gezegd: het kwantitatieve effect is voor Tilburg en

Limburg gelijk, doch minder groot dan door de SWOL wordt voorgesteld. In dit verband richt onze kritiek zich op twee punten.

1. De SWOL stelt de totale besparingen op f. 210.000.000. Dit bedrag is echter het resultaat van een dubbelrekening omdat én de besparing op overheidspremies én de besparing op subjectieve steun en werkloosheidsuitkeringen meegeteld worden. Indien de werkgelegenheid voor f. 55.000.000 door de I.P.R./S.I.O.L.-regeling gestimuleerd zou worden, zouden de subjectieve steun en de werkloosheidsuitkeringen ook verminderen. Het bedrag van de besparing is dan slechts gelijk aan de premies die de overheid zou moeten verstrekken om eenzelfde aantal arbeidsplaatsen te verkrijgen als een medische faculteit doet (f. 55.000.000). De SWOL kan hier echter op antwoorden, dat door de premiereregelingen der werkgelegenheid onvoldoende gestimuleerd wordt, zeker in vergelijking met een medische faculteit. De werkloosheid zal hierdoor in de jaren 1970 tot en met 1975 groter zijn en waarschijnlijk langer voortduren. Hierdoor zullen de bedragen aan subjectieve steun en werkloosheidsuitkeringen hoger zijn dan in het geval van vestiging van een medische faculteit, zodat de besparing meer dan f. 55.000.000 gaat bedragen. Dit alles is juist, als met de bouw van een medische faculteit reeds in 1970 wordt begonnen. Van veel minder betekenis wordt het als de startdatum 1975 of 1980 zou worden. Overigens geldt dit alles ook voor Tilburg.

2. Bij de bepaling van het effect op de werkgelegenheid dient onderscheid gemaakt te worden tussen het directe en het indirecte effect. Het directe effect betreft de werkgelegenheid in de bouwnijverheid en in de medische faculteit zelf. Het indirecte effect betreft de werkgelegenheid die wordt gecreëerd door de leveranties aan de bouwnijverheid en door de extra bestedingen van de direct tewerkgestelden en van de studenten.

Voor het beleid is echter waarschijnlijk van méér belang het onderscheid tussen enerzijds het effect op de werkgelegenheid dat een gevolg is van het bestaan van een medische faculteit en anderzijds het effect op de werkgelegenheid dat voortspruit uit het bouwen van de medische faculteit. Tenslotte dient er rekening mee te worden gehouden dat niet alle toeneming van de werkgelegenheid een afneming van de werkloosheid impliceert. Een deel van de toenemende werkgelegenheid zal immers betrekking hebben op personen van buiten de regio. In de bijlage zijn voor het jaar 1975 berekeningen uitgevoerd waarin met deze verschillende aspecten rekening wordt gehouden, uitgaande van de veronderstelling dat in 1970 met de bouw van de medische faculteit wordt begonnen. De resultaten hiervan zijn in onderstaande tabel samengevat.

Effecten in 1975 op werkgelegenheid en werkloosheid in rayon Tilburg c.q. Zuid-Limburg t.g.v. bestaan en bouwen van medische faculteit aldaar (in manjaren)

	Bestaan	Bouwen	Bestaan plus bouwen
Toeneming werkgelegenheid:			
direct effect	750	466	1.216
indirect effect	538	462	1.000
totaal effect	1.288	928	2.216
Afneming werkloosheid	638	928	1.556

Het totaal effect op de werkgelegenheid in de betreffende regio blijkt dus volgens onze berekening 2.216 arbeidsplaatsen te bedragen waarmee een afnemning van de werkloosheid correspondeert van 1.556. Vooral ten aanzien van de afnemning van de werkloosheid geldt dat deze in belangrijke mate resulteert uit de bouwactiviteit.

Deze resultaten wijken sterk af van die van de SWOL, die een toeneming van de werkgelegenheid inhouden van 5.000 manjaren. Deze verschillen vloeien voor een belangrijk deel voort uit het feit dat de berekeningen van de SWOL niet betrekking hebben op uitsluitend een medische faculteit met een door ons hoog gesteld aantal studenten van 1.300, doch op een universiteit met 3.500 studenten. Overigens is het niet duidelijk welke technische vooronderstellingen aan de berekeningen van de SWOL ten grondslag liggen, zodat het in dit opzicht niet mogelijk is de verschillen nader te lokaliseren.

Concluderend kunnen wij dus stellen dat:

Th. A. Stevers

Burgemeester Thomassen zit het gejen tot hier; gelukkig slikt hij nu staalpillen.

π

1. de effecten van de medische faculteit op de besparing aan kosten en op de toeneming van de werkgelegenheid c.q. de afnemning van de werkloosheid voor de regio's Zuid-Limburg en Tilburg gelijk zijn.
2. de kwantitatieve betekenis van deze effecten minder groot zijn dan door de SWOL wordt gesugereerd.

Bijlage

Direct en indirect effect op de werkgelegenheid en werkloosheid

Vooronderstellingen:

1. De invloed van een academisch ziekenhuis wordt verwaarloosd, omdat niet is na te gaan in hoeverre zulk een ziekenhuis een ander effect heeft op de werkgelegenheid dan een gewoon ziekenhuis (zowel wat betreft bouw als exploitatie).

2. De bouw van de medische faculteit, exclusief outillage kost f. 135.000.000. Hiervan wordt in 1975 geproduceerd $1/6 \times f. 135.000.000 = f. 22.500.000$. De outillage wordt geacht van buiten de regio betrokken te worden.

3. De bruto winstquote in de bouwnijverheid bedraagt 20%. Het aandeel van de lonen in de bouwkosten van de medische faculteit is 25%. De loonsom per werknemer in de bouwnijverheid is f. 12.000 per jaar. Alle personen betrokken bij de bouw komen uit de regio zelf.

4. Het aantal studenten in 1975 bedraagt 1.300 (dit is hoger dan het gemiddelde aantal per medische faculteit in 1968). De studenten besteden gemiddeld f. 4.000 per jaar in de regio der medische faculteit.

5. Het aantal personeelsleden (inclusief de gehele wetenschappelijke staf, doch exclusief het personeel in algemene dienst) verbonden aan de medische faculteit bedraagt de helft van het aantal studenten, dus 650. Hun gemiddeld salaris bedraagt f. 22.000 per jaar. Zij komen allen van buiten de regio. Het aantal personeelsleden in algemene dienst (bibliotheek, secretariaat enz.) bedraagt 100. Hun gemiddeld salaris bedraagt f. 10.000 per jaar. Zij komen allen uit de regio.

6. Personen welke uit de regio te werk worden gesteld, worden geacht voor de tewerkstelling een inkomen te hebben gehad van 80% van het nieuw verdiende inkomen, zodat 20% van hun inkomen additioneel is. De marginale consumptiequote van het additionele primaire inkomen van de direct te werk gestelden bedraagt 0,7.

7. De inkomensmultiplier voor de extra bestedingen bedraagt gemiddeld 0,5 (voor Nederland als geheel bedraagt ze ca. 0,75). De loonquote van de gemiddelde toegevoegde waarde is 0,7 en het gemiddelde loon f. 10.000 per jaar.

Op basis van deze vooronderstellingen bedraagt het *direct effect* voor de werkgelegenheid:

	Salaris (in f. mln.)	Aantal manjaren
Bouwnijverheid	$0,25 \times 22,5 = 5,6$	$5,6 \times 10^4 : 12.000 = 466$
Medische faculteit, excl. algemene dienst	$650 \times 22.000 : 10^4 = 14,3$	650
Algemene dienst	$100 \times 10.000 : 10^4 = 1,0$	100
Totaal	20,9	1.216

Van deze totale toeneming van de *werkgelegenheid* met 1.216 manjaren komen 650 manjaren van buiten de regio zodat de *werkloosheid* met $1.216 - 650 = 566$ manjaren vermindert. Van de totale toeneming van de inkomens ad f. 20.900.000 is additioneel $14,3 + 0,20 (5,6 + 1,0) \times f. 1 \text{ mln.} = f. 15.600.000$.

Op basis van de veronderstellingen bedraagt het *indirecte effect* op de werkgelegenheid:

Totale toeneming van de consumptie van de		
direct tewerkgestelden	$0,7 \times 15,6$	= f. 10,9 mln.
Totale consumptie van de studenten		f. 5,2 mln.
Aankopen bouwnijverheid	$0,55 \times 22,5$	= f. 12,4 mln.
Totale impuls		f. 28,5 mln.
Toeneming toegevoegde waarde	$0,5 \times 28,5$	= f. 14,3 mln.
Toeneming loonsom	$0,7 \times 14,3$	= f. 10,0 mln.
Toeneming werkgelegenheid	$10,0 \times 10^4 : 10.000$	= 1.000 manj.
Daling werkloosheid		1.000 manj.

Het *totale effect* op de werkgelegenheid bedraagt dus $1.216 + 1.000 = 2.216$ manjaren. De totale vermindering van de werkloosheid bedraagt $566 + 1.000 = 1.566$ manjaren. Splitst men het directe zowel als het indirecte effect naar de gevolgen die voortspruiten uit het *bestaan* van de medische faculteit enerzijds en naar de gevolgen die resulteren uit het *bouwen* van de medische faculteit anderzijds dan ontstaat de volgende opstelling:

	Bestaan	Bouwen
Toeneming werkgelegenheid in manjaren		
direct effect	750	466
indirect effect	538 a)	462 b)
totaal effect	1.288	928
Afneming werkloosheid in manjaren	638	928

a) $((14,3 + 0,2 \times 1) \times 0,7 + 5,2) 0,5 \times 0,7 \times 10^4 : 10.000 = 538$.

b) $(0,2 \times 5,6 \times 0,7 + 12,4) 0,5 \times 0,7 \times 10^4 : 10.000 = 462$.

Bovenstaande berekeningen zijn zeer globaal. Wil men verfijningen aanbrengen dan dienen deze te worden uitgewerkt in beide richtingen, d.w.z. men dient dan zowel rekening te houden met verfijningen die tot een hogere toeneming van de werkgelegenheid leiden (bijv. invloed van academisch ziekenhuis) als die welke tot een lagere toeneming leiden (bijv. lagere multiplier voor aankopen van bouwnijverheid).

Landbouwhervorming in Chili

Het Zuidamerikaanse land Chili heeft een oppervlakte van 740.000 km²; hiervan zijn 22 mln. ha als landbouw- of veeteeltgrond geschikt. Dit areaal van 22 mln. ha ligt nagenoeg geheel in Midden-Chili, nl. tussen La Serena en Puerto Montt. Ongeveer 25% van dit areaal wordt productief aangewend.

In Chili is grote behoefte aan landbouw- en veeteeltproducten, het aanbod is t.o.v. de vraag te klein. Om nu aan de vraag te kunnen voldoen, moet men zowel landbouw- als veeteeltproducten importeren, waardoor de betalingsbalansmoeilijkheden van Chili alleen nog maar groter worden. In 1939 exporteerde Chili landbouw- en veeteeltproducten tot een waarde van \$ 24 mln., de import bedroeg \$ 11 mln. In 1966 waren de importen tot \$ 178 mln. opgelopen, terwijl de export daartegen \$ 63 mln. was. Het deficit bestaat voor 70% uit produkten, zoals granen, melkprodukten en vlees, die Chili zelf kan produceren. In tegenstelling tot het aanbod van landbouwprodukten dat nagenoeg statisch blijft, ontwikkelt de vraag zich dynamisch. Enkele belangrijke determinanten van deze dynamische vraag worden gevormd door:

1. De stadsbevolking vermeerderd elk jaar met 5 tot 6%;
2. Het inkomen per capita in de stad neemt sneller toe dan het gemiddelde in het land;
3. Een groot gedeelte van de industriële sector verbruikt landbouwprodukten; deze sector groeit sneller dan elke andere sector.

Men beschouwt de structuur van het landbezit in Chili (latifundio-minifundio-inquilino-systeem¹) als een van de belangrijkste oorzaken in de stagnatie van de landbouw- en veeteeltproductie. Ook beschouwt men deze structuur als een van de belangrijkste oorzaken van de sociale misstanden, slechte behuizing, ondervoeding, alcoholisme, een relatief grote kindersterfte e.d. Deze situatie leidt nu, als logische consequentie, tot een migratie van het platteland naar de stad, waar de boeren het bevolkingsprobleem versterken.

DE LANDBOUWHERVORMINGEN VAN DE REGERING-FREI

Het groeiende bewustzijn bij de bevolking in de gehele wereld over de wantoestanden in Latijns-Amerika, waaronder die in de landbouwsector, leidde in 1962 tot een actie op internationaal niveau. In Punta del Este kwam de organisatie van Amerikaanse staten bijeen met het doel een begin te maken met een veel omvattend programma van herstructureringen en hervormingen, waaronder de landbouwhervormingen.

De regering-Alessandri gaf in datzelfde jaar, 27 november 1962, een landbouwhervormingswet uit. Ten opzichte van de situatie voor 1962 beschouwde de regering-Frei in 1964

deze wet als een vooruitgang, maar de economische en sociale situatie noodzaakte tot een oplossing in een aanmerkelijk kortere tijd. De huidige regering beoogt een authentieke en effectieve verandering van de sociale en economische structuur van de plattelandsbevolking, de landbouw en de veeteelt te bewerkstelligen. Frei maakte van de landbouwhervorming één van de belangrijkste projecten in zijn ambtsperiode.

De Chileense landbouwhervormingen moeten weinig kosten en aan een maximaal aantal personen ten goede komen; dit is de filosofie van de huidige regering. Tot nu toe waren de bestaande wettelijke mogelijkheden onvoldoende om deze ambitieuze taak te kunnen realiseren; de Chileense regering gaf in maart 1966 een nieuwe landbouwhervormingswet uit. Deze nieuwe wet geeft de regering grote onteigeningsmacht, grote macht bij schadevergoeding voor de onteigende gronden en grote macht bij de herdistributie van land en water. Het doel van deze wet vormt een vergroting van de produktie in de landbouwsector d.m.v. een juistere verdeling van het eigendom van de grond en de rechten op water, zodanig dat de omvorming van de campesino (boer) plaatsvindt tot een sociale kracht met een dynamisch karakter, die actief deelneemt aan de economische en sociale vooruitgang van het land. Deze landbouwhervormingen beogen 3 aspecten:

1. ECONOMISCH

- a. Vergroting landbouwproductie (absoluut).
- b. Vermeerdering van de produktiviteit per agrariër.
- c. De vermeerdering van de inkomens van zowel de landbouweenheden als van de agrariërs.
- d. Het meer efficiënt gebruiken van de beschikbare natuurlijke hulpbronnen.
- e. Technische verbeteringen.

2. SOCIAAL

- a. De integratie van de campesino in het economisch en sociaal ontwikkelingsproces.
- b. De verruiming van het perspectief van de campesino voor hemzelf en voor zijn kinderen.
- c. Het deelnemen aan de geldeconomie.

¹ *Latifundios* zijn landerijen van 1.000 ha en groter. Het landbezit is voornamelijk geconcentreerd in enkele handen. In Chili bezit 7% van de fundos 79% van de landbouwgrond (in Chili spreekt men van fundo). *Minifundios* zijn zeer kleine boerderijen, zo klein t.o.v. het huidige niveau van techniek dat zij de landbouwfamilies geen acceptabel levensniveau kunnen verschaffen. Deze minifundios zijn in of rond de latifundios gevestigd; zij verschaffen vaak seizoenarbeid aan de latifundio. *Inquilinos* zijn de landarbeiders die op grote fundos werkzaam zijn en wonen. De eigenaars van de latifundios betalen hen gedeeltelijk in cash, gedeeltelijk in natura en in de vorm van privileges.

3. POLITIEK

a. Transformatie van de macht door de eliminatie van het paternalisme op de latifundios. De eigenaars van de latifundios beschikken over het lot der landarbeiders; deze zijn volkomen afhankelijk van de eigenaar wat betreft werk, behuizing, onderwijs e.d.

Dit is het officiële politieke aspect. Maar er zijn twee andere politieke punten die niet genoemd worden. Bij het gadeslaan van de landbouwhervormingen krijgt men de indruk dat deze twee aspecten het meest belangrijk zijn van de totale landbouwhervormingen.

b. Het verkrijgen van meer politieke steun voor de Christen-Democratische partij van diegenen, die van de landbouwhervormingen geprofiteerd hebben en erop vooruit zijn gegaan.

c. Het aantonen van een succes aan de Chileense bevolking in een zeer korte periode (6 jaar). Het is zeer moeilijk haalbaar om een dergelijke democratische, structurele hervorming vanaf het begin tot succes te laten leiden.

Voor de regering-Frei vormt blijkbaar het aantonen van succes een onmisbare noodzakelijkheid; de rekening die hiervoor betaald wordt is dan ook zeer hoog. Zoals verder nog zal blijken zijn de negatieve consequenties zodanig dat zij de positieve effecten in de schaduw stellen.

ONTEIGENINGSVOORWAARDEN

Er zijn onteigeningsvoorwaarden voor de latifundios opgesteld:

1. Verwaarlozing van de latifundio. De nadruk wordt hier gelegd op economische verwaarlozing en niet op materiële verwaarlozing; over het algemeen worden veel latifundios aangewend voor geldbelegging; in Chili heerst een inflatie van gemiddeld 35% per jaar.

2. Slecht geëxploiteerde latifundios. Een latifundio wordt als slecht geëxploiteerd beschouwd, wanneer minder dan 80% van het geïrrigeerde land of minder dan 70% van het niet-geïrrigeerde land bebouwd is, en/of de sociale omstandigheden, lonen, behuizing, sociale voorzieningen, onderwijs en gezondheid van de inquilinos te wensen overlaten.

3. Het te boven gaan van een bepaalde grootte. Die latifundios komen voor onteigening in aanmerking, waarvan de eigenaar meer dan 80 basishectaren in bezit heeft. Een basishectare is het equivalent van een geïrrigeerde hectaar in de Maipu-vallei vlak bij Santiago. D.m.v. een tabel worden de feitelijke hectaren in de verschillende streken tot basishectaren herleid. Het verschil tussen de werkelijke en de basisgrond ontstaat door de verschillende kwaliteiten van de grond, het klimaat, de wegen e.d. De basis niet-onteinbare eenheid kan variëren van 40 ha in de vruchtbaarste grond van het land tot enkele duizenden ha berggrond.

Het grootste gedeelte der onteigende latifundios (64%) is onteigend om het oppervlakte-argument. Op deze landerijen bestond een redelijke tot goede produktie. Bij onteigening van de landerijen met een goede produktie kan men de produktie hierop gemakkelijk handhaven, en in tegenstelling tot de verlaten latifundios (75%) waarop met de produktie begonnen moet worden (wat langzamer gaat), delen de boeren op deze landerijen snel in de winst, en de regering kan dan succes aantonen; in tegenstelling tot de verwaarloosde of slechtbeheerde latifundios behoeft men

hier geen hoge investeringen te doen. Ook duurt het tot stand brengen van een redelijke produktie op maagdelijke grond aanmerkelijk langer, i.c. duurt het aantonen van onmiddellijk succes aanzienlijk langer.

Het gevolg van deze landbouwhervormingen is, dat de landerijen van eigenaar veranderen en er een betere inkomensverdeling plaats heeft; *de nationale landbouwproduktie gaat echter niet omhoog*. Ongeveer 75% van de beschikbare landbouw- en veeteeltgrond wordt niet produktief aangewend. Het is nu strikt noodzakelijk eerst deze 75% te onteigenen. Hierop kan geproduceerd worden; de regering kan zo een begin maken met het dichten van het elk jaar groter wordende hiaat tussen de binnenlandse vraag naar en het aanbod van landbouwprodukten, een hiaat dat nu opgevuld moet worden door importen.

IN HOEVERRE ZIJN DEZE LANDBOUWHERVORMINGEN GESLAAGD?

Alhoewel de uitvoerders van deze landbouwhervormingen tegelijkertijd de economische, sociale en politieke aspecten beogen, domineren de politieke aspecten.

Toetsing van het politieke aspect

Vanuit het officiële overheidsstandpunt bekeken kan men zeker van een succes spreken. Reeds 10.000 families profiteerden van deze landbouwhervormingen, zij zijn bevrijd van het feodale systeem, zij hebben meer vooruitzichten voor hun arbeidsinspanning, hun inkomen e.d. Ook vanuit politiek standpunt nr. 2 kan men van een succes spreken; diegenen die van de landbouwhervormingen geprofiteerd hebben en erop vooruit zijn gegaan, zullen de regering-Frei zeer dankbaar zijn.

Maar m.b.t. het derde punt kan bepaald niet van succes gesproken worden. Dit houdt oorzakelijk verband met de Cora (de overheidsorganisatie die de landbouwhervormingen in de praktijk uitvoert). Het instituut van de Cora, dat verantwoordelijk is voor de onteigening en het daarop volgende proces van de asentamiento-periode² (driejarige overgangperiode tussen de onteigening van latifundios en het moment waarop de grond uiteindelijk aan de boeren wordt toegewezen), bestaat uit teveel ambtenaren en te weinig deskundigen. Vaak worden deze asentamientos zeer slecht geleid, zó slecht dat de produktie aanmerkelijk terugloopt. Ook ontbreekt het vaak aan de verplichte balansen. Men houdt een slechte of geen administratie bij van de asentamiento. In Santiago „schreeuwt” men al maanden om een balans van deze asentamientos.

In hoeverre dit feit de andere twee politieke punten compenseert of overcompenseert is moeilijk te zeggen; maar we vrezen het ergste voor de Christen-Democratische partij bij de senaatsverkiezingen in maart 1969 (heeft inderdaad verloren: 27 van haar 82 zetels).

Toetsing van het sociale aspect

Momenteel hebben reeds 10.000 families van de landbouwhervormingen geprofiteerd; over het algemeen is aan

² De *asentamiento* vormt een overgangsetappe van het landbouwhervormingsproces tussen het in bezit nemen van de fundo door de Cora en de definitieve overdracht van de grond. Bij veel landbouwhervormingen vormde het niet bewerken van de onteigende gronden in de periode tussen het in bezit nemen der fundo en de overdracht aan de campesino, een aanzienlijk probleem. Deze periode kon jaren duren, waardoor grote schade aan 's lands agrarische produktie werd toegebracht.

de sociale doelstellingen van de sociale hervormingen vol-
daan. In de gehele landbouwsector zijn de lonen gestegen,
door zowel deze landbouwhervormingswet als wel door de
oprichting van vakbonden (deze vakbonden vormen een
countervailing power t.o.v. de eigenaars van de landerijen).
Verder zijn de sociale omstandigheden, zoals behuizing,
aanmerkelijk verbeterd bij die landerijen waar dit ontbrak
en waarvan de eigenaars graag hun eigendom wensten te
behouden.

Sociaal gezien mag men de landbouwhervormingen een
succes noemen, het maximale wat met de gegeven middelen
te bereiken was voor de boeren.

Toetsing van het economische aspect

Het economische aspect van de landbouwhervormingen
„schijnt” het minst belangrijk te zijn. Over het algemeen
is de landbouwproductie teruggelopen. De oorzaak hier-
van vormt de interpretatie van de onteigeningswet. Deze
kan nl. zo ruim geïnterpreteerd worden dat letterlijk elke
latifundio onteigend kan worden, en helaas blijft het niet
bij een theoretische interpretatie. De eigenaars van vele
grote boerderijen met een redelijke tot goede productie
redeneren: „waarom zullen we vandaag investeren, indien
wij morgen de kans lopen onteigend te worden”. Een gebrek
aan zekerheid heeft de landbouwproductie doen afnemen.

CONCLUSIE

Theoretisch zitten de landbouwhervormingen goed in
elkaar, maar in dit politieke systeem is het praktisch zeer
moeilijk realiseerbaar. Er werd een begin gemaakt met een
structurele omwenteling in zowel de landbouw- als de vee-
teeltsector, via de onteigening van de (verkeerde) lati-
fundios. Alhoewel een structurele omwenteling noodzakelijk
is, zullen de landbouwhervormingen zoals ze nu worden
uitgevoerd op den duur zowel voor de Chileense landbouw
als voor de Chileense economie fataal worden. Het asen-
tamiento-systeem moet *naast* het latifundio-systeem worden
ingesteld. Op de ongebruikte grond (verlaten latifundios)
moeten asentamientos gevestigd worden en niet op de goed
functionerende latifundios.

Een bittere noodzaak voor de Chileense economie en
landbouwproductie vormen het onteigenen en gebruik-
maken van de 75% ongebruikte landbouw- en veeteelt-
grond. De onteigening van deze grond zou het doel van
de landbouwhervormingen moeten zijn, niet het veranderen
van de leiding op de landerijen. Tegelijkertijd moeten er
echter maatregelen getroffen worden om het paternalisme
rigoureuus af te schaffen. De Cora moet pas onteigenen in-
dien zij een beter alternatief kan bieden; op de 75% onge-
bruikte grond is deze mogelijkheid aanwezig. Ongetwijfeld
zal het absoluut aantal onteigeningen kleiner worden,
wegens o.a. de hogere beginkosten, maar de nationale
landbouwproductie zal stijgen. Deze werkwijze zal meer
zekerheid geven voor de eigenaars van grote landerijen
met een redelijke productie; zij zullen in hun investerings-
beslissingen niet geremd worden.

Op deze landbouwgronden die niet bewerkt worden, zijn
geen landarbeiders aanwezig. De Cora kan nu landarbeiders
van elders aantrekken en daardoor een begin maken met
de vermindering van de verborgen werkloosheid op het
platteland. Omdat het aantal onteigeningen dan absoluut
kleiner zal zijn, kan de Cora een betere selectie uit de kleine
groep landbouwdeskundigen maken; dit kan een betere
leiding van de asentamientos waarborgen (minder ambte-
naren, meer deskundigen).

Indien de Chileense regering de landbouwproblemen met
succes tot een oplossing wil brengen, zowel economisch,
sociaal als politiek, zal zij een landbouwprogramma moeten
uitvoeren waarin tegelijkertijd aan de volgende punten
aandacht besteed wordt:

1. Het vestigen van asentamientos in nieuwe gebieden
(het onteigenen van verwaarloosde landerijen).
2. De samenvoeging in coöperaties van kleine boerde-
rijen (minifundios).
3. Het geven van technische hulp en kredieten aan
deze kleine boerderijen.
4. Het vormen van coöperaties en een centrale markt.

L. G. M. R. Geeris

Mededelingen

COURSE ON EUROPEAN INTEGRATION

Van 11 september 1969 tot 14 mei 1970 zal in het Europa-
Instituut van de Universiteit van Amsterdam de vierde
International Course on European Integration worden
georganiseerd door het Europa-Instituut en de Netherlands
Universities Foundation for International Co-operation
(NUFFIC) te Den Haag.

Deze postdoctorale cursus, welke gegeven wordt in het
Engels, is bestemd voor jonge afgestudeerde *economen*,
juristen en politicologen uit de EEG- en EFTA-landen.
Ook deelname van Nederlandse kandidaten wordt door
de organisatoren zeer op prijs gesteld.

Nadere inlichtingen over de cursus, o.a. over beurs-
mogelijkheden, kunnen worden ingewonnen bij de NUF-
FIC, Molenstraat 27, Den Haag, tel. (070) 63 05 50,
toestel 228.

NEGENDE VLAAMS WETENSCHAPPELIJK ECONOMISCH CONGRES

J. K. Galbraith (Harvard) is een der vele sprekers tijdens
het negende Vlaams Wetenschappelijk Economisch Con-
gres dat op 18 en 19 april a.s. zal worden gehouden in
Antwerpen. Dit congres zal zijn gewijd aan het onderwerp
Ondernemingspolitiek en economische integratie.

Het Congres stelt zich tot doel na te gaan — in het licht
van de huidige theorie inzake het ondernemersbeleid —
hoe de onderneming op het integratieverschijnsel kan
reageren en hoe zij de geboden kansen voor eigen
expansie kan benutten. Het congresonderwerp is nader op-
gesplitst in een vijftal subonderwerpen, die achtereenvolgens
zullen worden behandeld: Theorie van onderneming en
ondernemingsbeleid — Invloed van economische integratie
— Reactie van onderneming: morfologische aspecten —
Reactie van onderneming: functioneel beleid — Onder-
steuning van bedrijfsinspanning. Elk van deze vijf onder-
werpen zal in een aantal parallele sectiebijeenkomsten nog
verder worden uitgediept.

Alle deelnemers aan het congres krijgen tevoren een
referatenboek toegestuurd; binnen drie maanden na het
congres volgt een notulenboek. Deelneming kost B.frs. 500
(studenten B.frs. 250); hierbij zijn de twee boeken inbe-
grepen.

Nadere inlichtingen: Secretariaat coördinatie congres,
Lange Gasthuisstraat 20, Antwerpen, Tel. (03) 31 36 50.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

De maandelijks uitkering van de Staat aan de gemeenten eist tegenwoordig zulke grote bedragen, dat het zelfs de Schatkist wel eens te veel wordt. De betaling van medio maart heeft de Staatskas niet alleen doen leegstromen, de Minister van Financiën was zelfs genoodzaakt een beroep te doen op art. 20 van de Bankwet 1948, waarbij de Nederlandsche Bank verplicht is een renteloos voorschot in rekening-courant te verstrekken aan de Staat. Half maart was f. 14 mln. voldoende om de Staatskas in „evenwicht” te brengen.

Het behoeft geen betoog, dat de f. 316 mln. uit de kas van de centrale overheid en de f. 79 mln. die als gevolg van terugstromend bankpapier de liquiditeit der banken heeft versterkt, deze instellingen gelegenheid hebben gegeven de eerder bij de centrale bank opgenomen voorschotten op f. 60 mln. na af te lossen. Het is overigens waarschijnlijk, dat de verlichting van de schuldenlast der banken slechts zeer tijdelijk zal zijn. De maart-ultimo en de daarop volgende Paasdagen zullen weer hoge eisen stellen aan de bankkassen.

KAPITAALMARKT

Op 21 maart heeft de inschrijving plaats gehad op een 20-jarige obligatielening, groot f. 60 mln., van de Nationale Investeringsbank. De rente was op $7\frac{1}{4}\%$ vastgesteld en de emissiekoers is eerst kort voor de inschrijvingsdatum bekend gemaakt. Hierdoor kon men zich nauw aan de meest recente marktontwikkeling aanpassen. De langzame doch gestage stijging van de rentevoet op onze kapitaalmarkt heeft medegebracht, dat de uitgiftekoers beneden pari werd vastgesteld, nl. op $99\frac{1}{2}\%$. Hierdoor kan een effectief rendement van $7,31\%$ worden berekend.

De Amro-Bank heeft goedkoper kapitaal kunnen aantrekken. Bij de versterking van de op lange termijn aangehouden middelen heeft men een beroep gedaan op de Eurodollarmarkt door middel van een emissie van 20-jarige in aandelen converteerbare kapitaalobligaties groot \$ 25 mln. Omstreeks de dag van inschrijving (13 maart) werd de rente op $5\frac{1}{2}\%$ vastgesteld en de conversiekoers op f. 68 per aandeel van f. 20.

De Nationale Investeringsbank had ultimo 1968 aan investeringskredieten f. 865 mln. uitstaan. Eind 1967 bedroeg dit cijfer f. 783 mln. Sedert 1950 is er een groei geweest met ca. f. 650 mln.

Recruitment

MARKET RESEARCH

20-30.000 Florins

A man experienced in market research is needed now for the Dutch subsidiary of a large Swiss pharmaceutical company. He will report to the marketing manager in the Hague and he will participate in the development of the Company's marketing policies. The man selected ideally should be nearing his thirties, have reasonable fluency in English; German and French are also valuable. He should be a university graduate in a scientific or economics discipline and he will be expected to have gained a good experience in market research. A period of training and familiarization will be given but after this his prospects will depend on his own achievements.

Ref. Br 138/3

*Identities of candidates are not revealed to clients without prior permission.
Write with full details, quoting the reference number to :*

P.A. Management Consultants S.A.
386, avenue Louise, Brussels 5 - Tel. 48.65.55

ATHENS - COPENHAGEN - FRANKFURT - LONDON
MADRID - MILAN - PARIS - STOCKHOLM - VIENNA - ZURICH

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen (1963 = 100)	30 dec. 1968	H. & L. 1969	14 mrt. 1969	21 mrt. 1969
Algemeen	121	128 — 120	123	125
Internationale concerns	127	133 — 125	126	129
Industrie	119	129 — 118	123	124
Scheepvaart	89	94 — 90	94	94
Banken en verzekering	98	112 — 97	105	107
Handel enz.	122	133 — 121	126	125

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen ¹			
Kon. Petroleum	f. 182,90	f. 177,—	f. 180,10
Philips	f. 163,35	f. 168,90	f. 173,35
Unilever, cert.	f. 125,30	f. 120,30	f. 121,55
Zout-Organon	f. 199,80	f. 193,—	f. 194,65
Hoogovens, n.r.c.	f. 101,80	f. 104,60	f. 110,50
A.K.U.	f. 123,20	f. 102,25	f. 123,65
AMRO-Bank	f. 64,30	f. 59,40	f. 59,80
Nat. Nederlanden	800	852	859+
K.L.M.	f. 212,—	f. 235,—	f. 242,75
Robeco	f. 255,50	f. 254,70	f. 256,50

New York			
Dow Jones Industrials	945	904	920

Rentestand			
Langlopende staatsobligaties ² ..	6,63	6,97	6,98
Aandelen: internationalen ²	3,4		
lokale ²	3,9		
Disconto driemaands schatkist- papier	5	5	5

¹ Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

² Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Prof. Dr. C. D. Jongman

HEAO Hoger Economisch en Administratief Onderwijs

DE HEAO School Arnhem, Cronjé-straat 10, vraagt per 1 augustus 1969:

DOCENTEN :

Nederlands 24 uur

Wiskunde 12 uur

Statistiek 12 uur

Sociale Economie 31 uur

Bedrijfseconomie 28 uur

Bedrijfsorganisatie 10 uur

Bedrijfsadministratie 6 uur

Bedrijfscalculatie 6 uur

Recht 7 uur

Belastingrecht 3 uur

Bedrijfspsychologie 5 uur

Administratieve Automatisering

12 uur

Combinatie in een aantal vakken is mogelijk.

Duur van de opleiding is drie jaar.

Na het eerste jaar kan gekozen worden tussen drie studierichtingen, t.w.:

de bedrijfseconomische,

de commercieel-economische en

de economisch-juridische.

De school behoort tot het Hoger Beroeps Onderwijs.

Sollicitanten dienen in het bezit te zijn van een doctoraal examen of M.O.-B bevoegdheid.

Ervaring in of belangstelling voor het bedrijfsleven wordt op prijs gesteld.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de Directeur, drs. P. Berkouwer. (Telefoon 08300) 5 14 93.)

Sollicitaties dienen binnen 14 dagen na het verschijnen van deze oproep te worden gericht aan het bestuur van de school, Cronjéstraat 10, te Arnhem.

Doe uw debiteuren de deur uit

NMB
HELLER
FACTORING

Kromme Nieuwe Gracht 10, Utrecht telefoon 030-13143

Wilt u kennis maken met het weekblad

Vraag dan een proefnummer aan bij de Administratie van Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

N.V. Koninklijke Beleggers Belangen B.V.